

1. Корж В.П. Расследование организованной преступной деятельности в сфере экономики: руководство для следователей: учеб.-метод. пособие. Харьков : Кроссроуд, 2011. 304 с.
2. Мудрецька Г. Криміналістична характеристика осіб, які вчиняють викрадення бюджетних коштів. Підприємництво, господарство і право. 2010. № 2. С. 155–157.
3. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Х., 1999. 480 с.
4. Приходько А.А. Методика розслідування привласнення, розтрати або заволодіння майном. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/metodyka-rozsliduvannya-privlasnennya-roztraty-abo-zavolodinnya-majnom/>.
5. Порядок і особливості документування та досудового розслідування кримінальних правопорушень у бюджетній сфері / Укладачі: В.В. Дараган, В.В. Єфімов, С.В. Северин, А.Г. Шиян. – Дніпро: ДДУВС, 2016. – 39 с.
6. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних із зміною ціни при проведенні державних закупівель: навч. посібник / О. В. Авраменко, І. Б. Висоцька, М. Ю. Ковальська, О. З. Мармура, О. Ф. Пасека. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 104 с.

Голубокий Тарас Сергійович,
аспірант аспірантури і докторантури
Національної академії Служби
безпеки України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Збройна агресія РФ проти України змусила нашу державу протистояти чималій кількості нових викликів та загроз. Важлива роль в цьому належить системі сектору безпеки і оборони, на який випала чи не найбільша відповідальність за організацію рішучої відсічі ворогу, збереження територіальної цілісності та суверенітету країни. Необхідно зазначити, що оборонні закупівлі є невіддільною складовою частиною забезпечення сфери національної безпеки України. На період дії воєнного стану підвищується значущість належного забезпечення процесів оборонних закупівель, оскільки державні витрати на оборону є пріоритетними і нині зросли до 50% від усіх бюджетних видатків. Як правильно зазначають вітчизняні науковці, це не зменшує потреби дотримуватися загальних принципів проведення публічних закупівель: відкритості та прозорості, максимальної економії, ефективності, недискримінації учасників та конкурентності.

Натомість варто враховувати фізичні, економічні й інформаційні безпекові вимоги, а саме: дотримання захищеності замовників від воєнних загроз; забезпечення спрощення проведення публічних закупівель за рахунок скорочення строків їх проведення та спрощення вимог до учасників процедури (зменшення кількості документів, потрібних замовнику від учасників процедури закупівлі); приховування чутливої інформації; результативність процесу закупівель й ефективність використання коштів, насамперед через залучення до тендерів вітчизняних підприємців і забезпечення розвитку внутрішнього ринку; стійкості й обороноздатності [1]. Вказують і на те, що суттєва доля злочинів у сфері оборонних закупівель носить корупційний характер і пов'язана із злочинними діями посадових осіб органів влади й керівників державних установ, до повноважень яких входить організація проведення закупівель та контроль за виконання умов контрактів. Значні фінансові ресурси, які спрямовані державою на задоволення потреб в сфері оборонних закупівель, роблять цю галузь економічних відносин такою, яка піддається кримінальним посяганням. До числа протиправних все частіше відносяться дії, спрямовані на отримання доходів, які є незаконними, приховування від держави прибутку, недоплату податків, нецільове використання бюджетних коштів з усіх рівнів бюджетної системи України, у тому числі й за різними видами угод та ін.

Невід'ємною умовою здійснення дослідження механізму вчинення злочинів у сфері оборонних закупівель й розробки комплексу рекомендацій, що здатні на суттєвий внесок у вирішення даної проблеми, є систематизація названої групи діянь у межах їх криміналістичної класифікації. Злочинами, що є характерними для сфери реалізації оборонних закупівель, стають зазвичай шахрайство (ст. 190 КК) та розтрата (ст. 191 КК). Проте вітчизняна правозастосовна практика вказує на те, що до вже більш звичних статей КК України, які інкримінують учасникам публічних закупівель, додаються більш специфічні – ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» та ст. 114-1 «Перешкоджання законній діяльності Збройних сил України та інших військових формувань» [2]. Систематизація злочинних діянь в межах зазначеної групи дає можливість виявити загальні та специфічні закономірності, притаманні механізму злочинної діяльності, визначити типові способи їх вчинення, що детермінують формування специфічної слідової картини

в межах певних просторово-часових умов і під впливом інших характерних для цих кримінальних правопорушень факторів.

Правоохоронні органи під час виявлення й розслідування злочинів у сфері оборонних закупівель стикаються з низкою проблемних питань, які зумовлені специфікою даної сфери та особливостями механізму вчинення злочинів. Потребують розроблення питання оперативно-розшукової протидії злочинам у сфері оборонних закупівель, зокрема такі: особливості організації оперативного обслуговування підрозділами ДКЗНД СБ України сфери оборонних закупівель; оперативно-розшукове виявлення злочинів, вчинених у зазначеній сфері та процес їх документування; організація взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим, контролюючими органами; нейтралізація протидії підозрюваних процесу досудового розслідування злочинів у сфері оборонних закупівель за наявності корумпованих зв'язків тощо.

Якість розслідування таких злочинів перебуває у прямій залежності від рівня його криміналістичного забезпечення, у тому числі й від наявності науково-обґрунтованих рекомендацій щодо організаційних основ їх виявлення, тактики проведення конкретних слідчих та негласних слідчих дій, використання спеціальних знань, підготовки й проведення судово-експертних досліджень тощо. А оскільки такі злочини є неочевидними, для виявлення їх ознак та отримання доказів потрібні спеціальні прийоми і методи економічного та правового дослідження.

Розробка будь-якої окремої методики з розслідування злочинів спирається на конкретний масив інформації, виокремленої із загальної маси шляхом узагальнення й аналізу за спеціально розробленою системою. Це слід вважати виправданим і логічним. У криміналістиці описування цього базису являє собою таку наукову криміналістичну категорію як криміналістична характеристика певного виду злочинів. Необхідно зазначити, що правове регулювання оборонних закупівель є важливим елементом криміналістичної характеристики, оскільки положення чинного законодавства відіграють роль зовнішньої обстановки (умов) вчинення злочинів. Орієнтуючись на нього, злочинці обирають способи підготовки, вчинення та приховування слідів своїх злочинних дій. Законом України «Про публічні закупівлі» визначено правові й економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад [3]. На період дії правового режиму воєнного стану процедури реалізації оборонних закупівель визначає Постанова Кабінету Міністрів України №1275.

Нею встановлено порядок та умови здійснення оборонних закупівель для державних замовників у сфері оборони, служб державного замовника, а також військових частин, організацій (установ, закладів), що уповноважуються рішенням державного замовника у сфері оборони на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів), із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану [4].

Специфіка цієї категорії злочинів детермінує тривалість розслідування зумовлену в значній мірі великим обсягом матеріалів, необхідних для дослідження, детальним відтворенням механізму вчинення злочину, у тому числі всього ланцюга руху грошей; зіставлення фактичних дій посадової особи (представника замовника) його нормативній моделі, отриманням інформації із контролюючих державних органів, перевіркою усього ланцюга контрагентів, тривалістю проведення судових експертиз і експертних досліджень. За умов дефіциту вихідної інформації правильна криміналістична характеристика механізму злочину дасть змогу слідчому оцінити слідчу ситуацію, висунути версії, намітити необхідні слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії їх перевірки, визначити загальний напрям розслідування злочинів зазначеної категорії. Окремим питанням, яке потребує своєї наукової розробки є встановлення обставин, які підлягають доказуванню під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері оборонних закупівель. Протидія кримінальним правопорушенням у сфері оборонних закупівель має свої складності та потребує використання спеціальних знань, а саме використання допомоги фахівців в галузі економічних досліджень в процесі проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Неабияку роль у протидії кримінальним правопорушенням у сфері оборонних закупівель відіграють судово-економічні експертизи, оскільки висновок експерта є одним із джерел доказів.

Список використаних джерел

1. Гулак О.В., Артеменко О.В., Світлічний О.П. Правовий механізм публічних закупівель в оборонній сфері України. *Академічні візії*. Вип. 17/2023. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7739425>.

2. Кримінальна відповідальність замовників в оборонних закупівлях. URL: <https://pravo.ua/kryminalna-vidpovidalnist-zamovnykiv-v-oboronnykh-zakupivliakh/>.

3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

4. Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України № 1275 від 11.11.2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-osoblivostej-zdijsnennya-oboro-a1275>.

Горюшкіна Анастасія Ігорівна,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: Комаринська Юлія
Борисівна, професор кафедри
криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИКА СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України має ряд специфічних особливостей, що впливають на тактику проведення слідчих (розшукових) дій, серед яких є слідчий експеримент. У правоохоронній практиці проведення слідчого експерименту має важливе значення, а тому потребує ретельного дослідження з метою всебічного використання всіх пізнавальних можливостей даної процесуальної дії у кримінальному провадженні.

Слідчий експеримент – це необхідний, часто незамінний спосіб перевірки й отримання нових доказів. Також при здійсненні пізнавальної діяльності особливу роль відіграє слідчий експеримент як один із різновидів слідчих (розшукових) дій. Це в першу чергу дозволяє слідчому або оперативному працівнику розширити свій арсенал процесуальних засобів щодо збирання доказів у кримінальному провадженні [1, с. 149]. Більше того, перевірка слідчим показань на місці подій акцентує увагу на показах конкретної особи, а слідчий експеримент спрямований на відтворення і перевірку можливості чи неможливості тої чи іншої події в цілому, тому останню слідчу (розшукову) дію розберемо детальніше.

Слідчий експеримент проводиться з метою:

1) перевірки показань на місці свідків та підозрюваних. Сутність перевірки показань на місці полягає у тому, що особі, яка була раніше допитана, пропонується вказати місце вчинення незаконного